

ВІДГУК
офіційного опонента Коваленко Євгенії Іванівни
на дисертацію

БАХМАЧ ЛЮДМИЛИ АНАТОЛІЇВНИ

«Освітня діяльність та науково-педагогічні ідеї А. М. Алексюка» , подану
до захисту на здобуття кандидата педагогічних наук зі спеціальності
13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

1. Актуальність теми виконаної роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами.

Педагогічна думка в усі епохи персоніфікована. У творчій біографії педагогів відображено основні тенденції розвитку педагогічної теорії і практики того періоду, коли вони творили, подано критичний аналіз минулого й накреслено перспективи розвитку в майбутньому. Тому вивчення освітньої діяльності й педагогічної спадщини визначних педагогів та культурно-освітніх діячів ми розглядаємо як джерело дослідження розвитку педагогічної науки і практики. За період незалежності українська наука збагатилася ґрунтовними монографічними й дисертаційними роботами, іншими науковими розробками, які роблять спадщину вчених і педагогів культурно-освітнім і науковим надбанням. Персоніфікація історії освіти розширює, поглиблює царину української педагогічної думки через дослідження феноменів і фактів, які раніше не вивчалися. Значна частина наукових біографій учених уперше стає об'єктом творчих наукових історико-педагогічних рефлексій.

До плеяди непересічних постатей вітчизняної педагогічної думки, чия наукова спадщина, освітня та громадська праця заслуговують на всебічне осмислення і відображення, належить відомий учений, організатор інноваційних процесів у закладах середньої і вищої освіти, державний і громадський діяч Анатолій Миколайович Алексюк – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки. Тому, незаперечною є актуальність дисертаційної роботи, виконаної Л. А. Бахмач.

Дисертацію виконано відповідно до тем наукових досліджень факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Розвиток цілісності особистості в контексті соціальних змін: соціальні,

психологічні та педагогічні аспекти» (державний реєстраційний номер 14БФ016-01). Тему дисертації затверджено рішенням вченої ради факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (протокол № 6 від 24 грудня 2014 р.), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 7 від 27 жовтня 2015 р.).

2. Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

На нашу думку, головним науковим результатом дисертації Людмили Анатоліївни Бахмач є саме науково-педагогічна спадщина Анатолія Миколайовича Алексюка, яка ще не була предметом спеціального наукового вивчення, а лише частково розглядалася (переважно учнями та колегами А. М. Алексюка) його освітня діяльність та педагогічні ідеї. Автор визначила, що у їх працях, в основному статтях, спогадах, рецензіях та витягах з протоколів засідань кафедри педагогіки КДУ ім. Т. Г. Шевченка, проглядається розкриття окремих віх життєдіяльності вченого та короткий зміст поглядів на розвиток історії освіти, навчання, виховання, становлення особистості педагога в Україні. Проте потребують детального розгляду і певних уточнень питання періодів освітньої та науково-педагогічної творчості А. М. Алексюка, його ідей щодо розвитку дидактики вищої школи та впровадження модульно-тьюторської системи організації навчання, виховання молоді тощо.

Дане дослідження покликане встановити місце і роль відомого вченого А. М. Алексюка в розвитку педагогіки як науки й у розв'язанні актуальних проблем навчання й виховання на різних освітніх рівнях, систематизувати й комплексно представити його теоретичні ідеї, пропозиції й рекомендації; узагальнити досвід його діяльності як педагога, окресливши можливі шляхи впровадження його прогресивних поглядів у сучасному освітньому процесі.

На основі аналізу численних спогадів, есе, епістолярій, наукових праць колег, товаришів, учнів А. М. Алексюка, дисертант поглибила уявлення про науково-педагогічну спадщину педагога, вченого, управлінця у сфері освіти (1 розділ рукопису дисертації).

До вагомих здобутків дисертанта відносимо проаналізовані особливості науково-педагогічної, освітньої та громадської діяльності А. М. Алексюка. Систематизація науково-педагогічної спадщини вченого дозволила отримати уявлення про різноплановість його доробку та коло проблем, які він досліджував. Класифікація джерельної бази дослідження за різними ступенями та критеріями дозволила дисертантці більш ґрунтовно та якісно виконати завдання дослідження та цілісно опрацювати питання становлення А. М. Алексюка як педагога та науковця, його діяльність у КДУ імені Т. Г. Шевченка та у Міністерстві освіти України.

Творча особистість Анатолія Миколайовича Алексюка – педагога, науково-педагогічного працівника, вченого, громадського діяча, привертає до себе увагу багатьох педагогів, науковців, учених своєю багатогранністю, насиченістю актуальними ідеями. Задля їх вивчення автором проаналізовано не лише його спадок, а й періоди життєвого шляху.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

У процесі дисертаційної роботи було використано значну кількість літератури, яку класифіковано відповідно до проблем дослідження та його змісту

Завдяки ретельно зібраній надзвичайно репрезентативній джерельній базі дослідження, що містить 241 одиницю, серед яких маловідомі та невідомі матеріали, зокрема 158 одиниці знайдено у відділі діловодства та архіву КНУ імені Тараса Шевченка та Центральному державному архіві вищих органів влади та управління України, дисертантка змогла, проаналізувавши дуже широкий спектр різноманітних документальних матеріалів (законодавчі документи, розпорядження, накази, заяви, характеристики, справочинні матеріали – протоколи засідань кафедри тощо) (підрозділ 1.2. розділу 2 рукопису дисертації) з'ясувати соціально-історичні чинники розвитку особистості А. М. Алексюка; встановити та охарактеризувати періоди й напрями освітньої діяльності вченого. Описані у роботі Л. А. Бахмач факти, події майже всі є новими у контексті науково-педагогічної спадщини А. М. Алексюка.

Дисертанткою всебічно розкрито освітню діяльність А. М. Алексюка, визначено її напрями (дослідження історії розвитку освіти України; розвиток ідей про національну освіту і виховання; розвиток дидактики вищої школи; аналіз педагогічних ідей визначних особистостей; застосування модульно-тьюторської системи навчання у вищій школі; підготовка педагогічних і науково-педагогічних кадрів; управління освітою; розроблення теорії загальних методів навчання).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Вивчення рукопису дисертації (з 205 сторінок тексту та додатків на 59 сторінках, складені з копій оригіналів архівних документів), автореферату, опублікованих статей і тез доповідей Л. А. Бахмач переконливо засвідчує, що життєвий і творчий шлях Анатолія Миколайовича Алексюка, періоди його діяльності розглядалася не в повному обсязі.

Зазначимо й наявну у дисертації відповідність об'єкта та предмета дисертації її меті й завданням, логічність і виважену структуру роботи.

5. Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Переконані, що здобуті дисертанткою нові знання важливі для поглиблення вивчення історії педагогіки та можуть бути творчо адаптовані з метою вдосконалення сучасної освіти та виховання в Україні. Їх можна використати під час укладання нових навчальних посібників і підручників з дидактики, педагогіки для педагогічних відділень і факультетів закладів вищої освіти, читанні лекцій з педагогічних дисциплін, у розробленні підручників з історії української педагогіки, рекомендацій щодо методики навчання у середній та вищій школі, а також у підготовці курсових, дипломних, магістерських робіт із педагогіки.

6. Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Із вищезазначеного логічно випливає, на наш погляд, практичне значенням виконаної Л. А. Бахмач дисертації. Підтвердженням практичної значущості дослідження вважаємо також упровадження його результатів у

навчально-виховний процес чотирьох закладів вищої освіти України, про що є відповідні довідки.

7.Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому.

Робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг становить 205 сторінок дисертаційного тексту. Список використаних джерел включає 241 найменування (з них 4 – іноземними мовами). У дисертації представлено 9 додатків на 59 сторінках, розміщено 2 таблиці.

Високої оцінки заслуговує структура роботи: чітко окреслено її методологічний апарат (об'єкт, предмет, мету і завдання), розлого й аргументовано проаналізовано історіографію досліджуваної проблеми, забезпечено відповідність поставлених завдань висновкам дослідження, які логічно впливають із змісту основного тексту дисертації. Зміст розділів і підрозділів відповідає назві структурних компонентів роботи та переконує у тому, що автор досягла сформульованої мети дослідження й виконала зазначені у вступі завдання. Загалом зміст дисертації, автореферату, публікацій дисертанта дає підстави стверджувати, що подане до захисту дослідження є фундаментальним, інтердисциплінарним і завершеним, його результати містять неспростовну наукову новизну, мають теоретичне і практичне значення, пройшли необхідну апробацію у ході обговорень на міжнародних, всеукраїнських регіональних науково-практичних конференціях в Україні і за кордоном (Словацька Республіка).

8. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

До високої позитивної оцінки дисертації все ж вважаємо за можливе додати кілька побажань автору, а саме:

1. В авторефераті дисертації варто було б відобразити учення А. М. Алексюка про структуру лекції, вимоги до її проведення, види лекції.
2. В авторефераті не повністю висвітлені погляди А. М. Алексюка щодо форм організації виховної роботи, хоча вони детально описані на с. 116 рукопису дисертації.

3. На нашу думку, більш детального розкриття потребують погляди А. М. Алексюка на організаційно-управлінські засади розвитку системи освіти.
4. На нашу думку, автору було б доцільно розділити на науково-педагогічну діяльність А. М. Алексюка та втілення його ідей окремо в закладах загальноосвітньої школи та закладах вищої освіти.
5. Дисертація загалом написана грамотно, проте її автор тяжіє до вибудовування задовгих складнопідрядних речень, що, на наше переконання, затрудняє сприймання змістового контенту роботи.

Зауважимо, що зазначені дискусійні моменти не впливають на позитивну оцінку наукових результатів дослідження, їх обґрунтованість, новизну, високий рівень структурованості наукового мислення дисертантки, її здатності до системного вивчення різних аспектів досліджуваних явищ і процесів та загальну наукову зрілість, відповідну теоретичну й методологічну культуру.

9. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових виданнях.

Основні положення і результати дослідження повно викладено автором в опублікованих у рукописі дисертації й авторефераті, представлено у 17 одноосібних публікаціях, з них: 6 – у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних фахових виданнях (що входять до міжнародної наукометричної бази), 2 – у наукових виданнях, оприлюднене у роботі близько 7 науково-практичних конференцій на міжнародному й всеукраїнському рівні та науковому круглому столі.

10. Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.

Структурна композиція дисертації, її зміст, висновки, що викладені також і в авторефераті, повністю відображають основні положення дисертації.

У підсумку наголосимо, що висловлені побажання і зауваження є дискусійними і не зменшують значної наукової цінності дисертації Л. А. Бахмач. Автор виявила високу наукову ерудицію, досягла поставленої дослідницької мети, чим зробила вагомий внесок у розширення і збагачення персоніфікованого досвіду.

Загалом зміст дисертації дає підстави стверджувати, що виконане дослідження є ґрунтовним і завершеним внеском в українську історико-педагогічну науку.

11. Висновок:

Рукопис дисертації і автореферат Л. А. Бахмач на тему «Освітня діяльність та науково-педагогічні ідеї А. М. Алексюка» оформлені відповідно до вимог пп. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567, і є всі підстави для присудження Людмилі Анатоліївні Бахмач наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
професор,
завідувач кафедри педагогіки
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя



Є.І. Коваленко
Є.І. Коваленко

